

לפני שיברך את בנו צריך להקדים לברך את הקב"ה, כדאיתא בזהר פורשת ויחי (ד"א רכז): בכל אתר דברכאן אצטריכו לברכא, בעי קודשא בריך הוא לאתברכא בקדמיתא, ולבתר אתברכו אחרנין, ואי קודשא בריך הוא לא אתברך בקדמיתא אינון ברכאן לא מתקיימין. ע"כ. וכעין זה מבואר בגמרא (נדרים לב) בענין שם בן נח שהקדים את ברכת אברהם לברכת המקום, שאמור (בראשית יד יט-כ) 'ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ, וברוך אל עליון' וגו', אמר לו אברהם וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו? ולכן ניטלה ממנו הכהונה וניתנה לאברהם. והחיד"א (דבש לפי מערכת ב אות ט) הביא את דברי הזוהר, וכתב וז"ל: ואני שמעתי מהרב עיר וקדיש סבא קדישא כמהר"ר יעקב חזק ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק פאדובה, דכשבא אליו אדם אחד לברכו משים ידו על ראשו ואומר 'יתברך שמו של הקב"ה' ואחר כך מברך לאיש ההוא או לנער וכיוצא. ע"כ. וראה בפלא יועץ (ערך ברמות) שכתב שגם הוא נהג כן. לכן נכון לומר בתחילה פסוק 'יהי שם ה' מבורך' (תהלים קיג ב), ורק אחר כך 'ברך את בניו'.

ברכה לבת:

ברכה לבן:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּנֶךָ: יֵשָׁא
יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

יֵשׁ מוֹסִיפִים: וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

הסתכלות בנרות השבת

אחר כך יסתכל באור הנר אשר ברכו עליו, ויסתכל בשתי נרות ויכין שהם אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, גם יכין שהם אחד בה"א ראשונה ואחד בה"א אחרונה שבשם הוי"ה. ואף על פי שהדליקו שבע נרות לכבוד שבת, עם כל זאת הוא לא יסתכל אלא רק בשתיים. ויכין גם כן בהסתכלותו שיאירו נרות העליונים. ואחר כך יעמוד במקום שיושב בו אצל השלחן, ויאמר בקול רם 'דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין' (בא"ח ש"ב בראשית כט).

דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין.

הקפת השלחן וברכת ההדסים

יש נוהגים להקיף את השלחן ולברך על שתי אגודות הדס כפי הסדר שתיקן רבינו האר"י ז"ל, כמבואר בשער הכוונות (עין ג' סעודות דף ע"ה): אחר כך תקיף השלחן פעם אחת דרך צד ימין בשתיקה וכו'. אחר כך תקח בידך שתי אגודות הדס, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל במסכת שבת פרק במה מדליקין (לג) על ההוא גברא דרהיט ובידיה תרין מדאני אסא, וראהו רשב"י ורבי אלעזר בנו בצאתם מן המערה ואמרו חזי כמה ישראל זהירין במצוות וכו'. וקחם בין שתי ידיך ימנית ושמאלית ותחברם יחד, ותברך עליהם 'בורא עצי בשמים', ואחר כך תריח בהם. ואחר כך תחזור להקיף בהם את השלחן פעם שניה בשתיקה וכו'. אחר שתריח בהם תאמר תיכף 'זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו' וכו', כנוצר במסכת שבת (שם) שטעם שתי אגודות אחת כנגד 'זכור' ואחת כנגד 'שמור'. ע"כ.

וזה סדר הקפת השלחן המבואר בבן איש חי (ש"ב בראשית כט) על פי דברי האר"י ז"ל: יקיף את השלחן דרך ימין, ויחזור ויעמוד במקום שעמד בו קודם הקפה, ואז בעמדו שם יקח בידו שתי אגודות הדס שהם אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, ויאחזם ויחברם יחד כדרך גדילתן בין שתי ידיו, ויברך עליהם 'עצי בשמים' ויריח בהם.

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, בורא עצי בשמים:

ואחר שיריח אז תיכף ומיד בעודם מחוברים יחד בין שתי ידיו, יאמר בפיו 'זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו', וגם יאמר גם כן פסוק זה 'ריח ניחוח אשה לה' (שמות כט יח ועוד), כי בתיבות אלו רמוזים כל הכוונות של ברכת הריח.

זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו.

ריח ניחוח אשה ליהוה:

ואחר כך יחזור להקיף השלחן פעם שנית בשתיקה בעוד ההדס בידו, אך אין צריך שיזהה בין שתי ידיו גם בעת שמקיף, אלא די לאחוזו ביד ימין בלבד, ואם ישאר אחוזו בשתי ידיו הנה מה טוב ומה נעים, דנכון לעשות כן. ואחר שעשה ההקפה השנית בהדס וחזר לעמוד במקומו הראשון, ישאר ההדס ביד ימינו לחיבוב מצוה, ויאמר 'שלום עליכם מלאכי השרת'.

שלום עליכם

תניא, רבי יוסי בר יהודה אומר: שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומיטתו מוצעת, מלאך טוב אומר: 'יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם לאו, מלאך רע אומר: 'יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו (שבת ק"ט).

תרגום הוזהר: בזמן שאדם בא מבית הכנסת הולכים עמו מלאכים קדושים מצד זה ומלאכים מצד זה, והשכינה שורה על כולם וכו'. אם האדם נכנס לביתו בשמחה ומקבל את אורחיו בשמחה, וכשבאה עמו השכינה והמלאכים ורואים נר דולק ושלחן ערוך והאדם ואשתו בשמחה, באותה שעה השכינה אומרת זה שלי הוא, 'ישראל' אשר כך אתפאר'. ואם אינו עושה כן, השכינה הולכת ממנו ועמה הולכים גם המלאכים, ובא יצר הרע עם חילותיו ומתחבר עמהם, ואומר זה שלי הוא ומן חילותיו הוא.

ובוזהר חדש בפרשת אחרי מות (פ): איתא: כד אתי בר נש מבי כנישתא יהכון עימיה מלאכין קדישין מהאי גיסא ומלאכין מהאי גיסא, ושכינתא על כולהון וכו'. אם איניש יעול לביתיה בחדוא ויקבל אושפיזין בחדוא, וכד אתי שכינתא ומלאכין ויחזו שרגא נהרא ופתורא מתתקנא ואיניש ואיתתיה בחדוה, האי שעתא שכינתא אמרת זה שלי הוא, 'ישראל' אשר כך אתפאר' (ישעיה מט ג). ואם לאו, שכינתא אזלת ומלאכין עמה, וייתי יצר הרע עם חיליה ואתחברו עמהון, ויאמר זה שלי הוא ומן חילין דילי.

ובדי לקבל את פני המלאכים כראוי יאמר 'שלום עליכם' בשמחה רבה, ומקור למנהג זה נמצא בעדותו של אחד מרבותינו הראשונים מחכמי איטליה בתחילת האלף השישי בספרו מנהג טוב (אות לו), וז"ל: מנהג טוב בליל שבת כשבאין מבית הכנסת לילך מיד אצל הנרות הדלוקים לכבוד שבת ושנתברך עליהם, ולעמוד נגד שתייהן ולומר: מלאכי רחמים ושלום בואכם לשלום, בואכם לשלום, עליכם שלום, לכולכם שלום. וכן מצאתי כתוב שהנהיג הר"ר אהרן מרינשבורג בעצמו. ע"כ. וראה עוד בלקט יושר (ח"א עין ג-ד). אמנם הנוסח המקובל בתפוצות ישראל הוא מתלמידי רבינו האר"י ז"ל ונדפס לראשונה בספר תיקוני שבת.